

INESJOURNAL

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ
THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

Yıl: 3, Sayı: 9, Aralık 2016, s. 174-184

Faruk MANAV¹

ORTAÖĞRETİM FELSEFE GRUBU DERSLERİ (SOSYOLOJİ, PSİKOLOJİ, MANTIK) MEVCUT ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA TÜRK BİLİM İNSANLARI: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ²

Özet

Bu çalışmanın amacı, 2016-2017 itibarıyla uygulanmakta olan felsefe grubu dersleri (sosyoloji, psikoloji ve mantık) öğretim programlarında bu derslerin bilim alanlarına katkı sağlamış Türk bilim insanlarına yer verilip verilmediğini tespit etmektir. Bu kapsamda, üç derse ait olan öğretim programları incelenmiştir. Yapılan incelemede, sosyoloji ve psikoloji derslerine ait olan öğretim programlarında, yalnızca ilk ünitelerde kısa bir tanıtım yapıldığı, mantık dersi öğretim programında ise hiçbir şekilde tanıtım yapılmadığı görülmüştür. Derslerin öğretim programlarına göre hazırlanan ders kitaplarına da bu tablonun büyük ölçüde yansıdığı görülmüştür. Genel olarak üç programda da Türk bilim insanlarının yeterince tanıtılmadığı yargısına ulaşılmış ve programlardaki sorunlara çözüm önerisi olarak yapılması gerekenler ve hangi bilim insanlarına neden yer verilmesi gerektiği ayrıntılı olarak açıklanmıştır. İlgili öğretim programlarında önerilen düzenlemeler yapıldığında programların daha ilgi çekici, kültürel mirası aktarılmasına yardımcı, öğrencide alana karşı aidiyet oluşturma niteliklerine sahip olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Felsefe grubu, sosyoloji, psikoloji, mantık, Türk bilim insanları.

TURKISH SCIENTISTS IN CURRENT CURRICULUMS OF PHILOSOPHY GROUP COURSES (SOCIOLOGY, PSYCHOLOGY, LOGIC): PROBLEMS AND SOLUTION SUGGESTIONS

Abstract

The purpose of this study is to determine whether the curriculums of the philosophy group courses (sociology, psychology, and logic) being implemented as of 2016-2017 mention the Turkish scientists that have contributed to the scientific areas of these courses. Within this framework, the curriculums pertaining to these three courses have been examined. The examination showed that the curriculums of the courses of sociology and psychology included only a brief introduction in the first units, and that the logic course did not include any introduction in any way. It was observed that the same situation was reflected to a significant extent in the textbooks prepared in accordance with the curriculums of the courses. In general, it was concluded that the three curriculums did not sufficiently introduce the Turkish

¹ Yrd. Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, faruk-manav@hotmail.com

² Bu çalışma, 27-29 Ekim 2016 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen 5. *World Conference on Educational and Instructional Studies-WCEIS 2016*'da sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

scientists, and it was explained in detail, as a proposed solution to these problems in the curriculums, what should be done, which scientists should be mentioned, and why. It is considered that upon the fulfillment of the recommended arrangements, the curriculums will be more interesting, more helpful in conveying the cultural knowledge, and more fitting to give the students a sense of belonging to the area.

Key Words: Philosophy group, sociology, psychology, logic, Turkish scientists.

GİRİŞ

Okullarda verilen derslerde dikkate alınması gereken hususlardan biri, millî olanın korunarak evrensel ulaşmanın sağlanmasıdır. Bu açıdan düşünüldüğünde milletlerin varlıklarını sürdürebilmeleri de millî ile evrensel olanın sentezlenmesinden geçmektedir denilebilir (Özyılmaz, 2013). Berkes'in (2015: 182) "Batılılaşacağımız yanlarla Batılılaşamayacağımız yanları ayıralım; ona göre bir parça Batılılaşalım, bir parça da 'biz' olarak kalalım." ifadesinden de anlaşılacağı üzere amaç, kendi kimliğimizin korunarak evrensel ile sentezlenmesidir denilebilir. Öyleyse bu hususun felsefe grubu (sosyoloji, psikoloji, mantık) derslerinde de göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Yani bu derslerin öğretiminde derslerin bilim alanlarına katkı sağlamış ve önemli görüş ve düşüncelere sahip olan Türk bilim insanlarına yer verilmesi ve tanıtımlarının yapılması hayati öneme sahiptir. Esin Kahya'nın ortaöğretimde bilim tarihinin okutulma gerekliliği için söylediği şu sözler aslında her şeyi özetler niteliktedir: "...eğer çocuğa kendi ülkesinin kültürel değerleri verilecek ve ülkesi bu yoldan tanıtılacak olursa henüz gelişmekte olan zihinlerde olumlu bir tohum da atılmış olur. Çocuk ülkesini sadece siyasi yapısıyla öğrenmekle kalmaz, onun kültürel hayatını tanır; daha sonra ellerine teslim edilecek emanetin önemini daha iyi kavrar; kendisini onun bir parçası olarak değerlendirir; ülkesini sever, benimser; o ülkeye ait olmaktan gurur duyar; onunla övünür." (Kahya, 1993: 31). Dolayısıyla öğrencilerin derslere yabancılaşmaması, anlatılanların daha sağlam bir zemin üzerine oturması, öğrenilenlerin eğreti durmayıp içselleştirilmesi gibi öğrenme çıktılarına aracılık etmesinin yanı sıra, millî ile evrensel sentezleyen öğretim programlarına her açıdan ihtiyacımız bulunmaktadır.

Felsefe grubu dersleri dışındaki bazı programlarda genel anlamıyla Türk-İslam³ dünyasında bilim adına yaşanan gelişmeler ve bilim insanları, derslerin öğretim programlarında bazen kazanımlarla ya da açıklamalarla kendisini gösterebilmektedir. Sözelimi, 9. Sınıf tarih dersi öğretim programında "Türk ve İslam bilginlerinin bilim dünyasına katkılarını değerlendirir." (MEB, 2007: 24) kazanımı ve "7- 13. yüzyıllar arasında yaşamış Gazali, İdrisi, Farabi, İbn-i Sina, İbnü'l Heysem, Taberi, İbn-i Fadlan, İbn-i Rüşd, Muhyiddin Arabî gibi Türk ve İslam bilginlerinin çalışmalarına ve eserlerine yer verilecektir." (MEB, 2007: 24) açıklaması, ilköğretim fen ve teknoloji dersi 6. 7. ve 8. sınıf öğretim programında yer alan "Kendi alanlarında dünya çapında üne sahip Türk bilim adamlarına ve bilime katkılarına örnekler verir." (MEB, 2006: 74) kazanımı ve coğrafya dersi 9, 10, 11 ve 12. sınıflar öğretim programında 9. sınıfa ait "Bilgileri haritalara aktarmada kullanılan yöntem ve teknikleri kullanım amaçları açısından karşılaştırır." (MEB, 2011: 11) kazanımına yönelik "Haritacılık tarihinde önemli olan Türk bilim adamları verilir." (MEB, 2011: 11) açıklaması bunun en güzel örnekleridir. Bu bakımdan felsefe grubu derslerinde de benzer bir yapının olması, hatta dersin

³ Felsefe grubu dersleri dışındaki bazı branşlarda Türk-İslam tabiri kullanıldığı için bu ifade değiştirilmemiştir. Ancak felsefe grubu dersleri için Türk bilim insanları ifadesi kullanılacaktır.

alanına göre o alana katkı sağlamış Türk bilim insanlarına yer verilmesi beklentisi zihinlerde uyanmaktadır.

Literatürde sosyoloji, psikoloji ve mantık derslerine ilişkin benzer bir çalışmaya rastlanmamış olsa da diğer bazı branşlar için öğretmen adayları, öğretim programları ve ders kitapları ile ilgili yapılmış olan çalışmalar da aydınlatıcı niteliktedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlara ilişkin bilgilerini tespit etmek amacıyla yapılan bir çalışmada, öğretmen adaylarının Türk-İslam dünyasının tanınmış bilim insanları/bilginleri hakkında yeterli bilgi düzeyinde değil, genel kültür düzeyinde bilgiye sahip oldukları, hatta bazı şahsiyetler hakkında yanlış bilgilerle sahip oldukları bulgulanmıştır (Laçin Şimşek ve Şimşek, 2010).

Laçin Şimşek (2011) tarafından yapılan çalışmada, fen ve teknoloji kitaplarında Türk bilim insanlarının yeterince yer almadığı ve öğretim programlarından da sadece 6. ve 8. sınıflar öğretim programında bir kazanıma yer verildiği bulgulanmıştır.

Fen bilgisi öğretmen adayları ile gerçekleştirilen bir araştırmada; Türk-İslam bilginlerinin bilimsel çalışmalarının ya da alanlarına yaptıkları katkıların öğretmen adayları tarafından bile çok az tanındığı ve sanki hiç katkıları yokmuş gibi bir algılarının olduğunu göstermektedir (Laçin Şimşek, Balkan Kıyıcı ve Atabek Yiğit, 2013).

Fen bilgisi öğretmen adayları ile gerçekleştirilen bir araştırmada ise "Bilimin Doğası ve Tarihi" dersini alan öğretmen adaylarının ders kapsamında yaptıkları sunumlar ve tartışmalar sebebiyle Türk-İslam dünyasının bilim insanları hakkındaki bilgi düzeylerinde dersi almadan önceki duruma göre anlamlı bir artış olduğu tespit edilmiştir (Özgelen ve Öktem, 2013).

Manav'ın (2015) gerçekleştirdiği çalışmada, cumhuriyetten itibaren uygulanan felsefe dersi öğretim programlarında Türk düşüncesine yeterince yer verilmediği ortaya konularak, 2009 yılı öğretim programına Türk düşüncesi ünitesi kazanımlarıyla birlikte teklif edilmiştir.

İdin ve Yalaki'nin (2016) gerçekleştirdiği çalışmada ise ortaokul fen bilimleri kitaplarında Türk-İslam dünyası bilim insanlarına yeterince yer verilmediği, hatta bazı kitaplarda hiçbir Türk-İslam dünyası bilim insanına yer verilmediği de tespit edilmiştir.

Yapılan bu araştırmalar, Türk-İslam dünyasında bilim adına gerçekleşen etkinliklerin ve bu etkinlikleri yöneten bilim insanlarının tanıtımının öğrenim düzeyi ne olursa olsun, çok iyi bir şekilde yapılmadığını ve yapılması durumunda iyi sonuçların alınacağını göstermektedir. Buna benzer bir durumun sosyoloji, psikoloji ve mantık derslerinin öğretim programlarında olup olmadığını incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, üç dersin öğretim programı mercek altına alınarak alana katkı sağlamış Türk bilim insanlarına ne ölçüde yer verildiğine bakılmıştır. Ayrıca programlara göre yazılmış ders kitapları da incelenmiştir. İnceleme sonucunda tespit edilen sorunlara ilişkin bazı çözüm önerileri sunulmuştur.

YÖNTEM

Bu çalışmada veriler, konuyla ilgili bilgilerin bulunduğu kitap, dergi gazete, arşiv gibi yazılı materyallerin analizine dayanan doküman incelemesi (Cansız Aktaş, 2015) ile elde edilmiştir. Buna bağlı olarak felsefe grubu (sosyoloji, psikoloji, mantık) derslerine ait öğretim

programları ve bu programlara göre hazırlanan 2016-2017 eğitim-öğretim yılında ders kitabı olarak kabul edilen kitaplar⁴ incelenmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Yapılan inceleme sonucunda elde edilen bulgular ve yorumları, sosyoloji, psikoloji ve mantık derslerine göre ayrı başlıklar altında sunulmuştur.

Sosyoloji Dersi Öğretim Programında Türk Bilim İnsanları

Ülkemizde hâlihazırda uygulanmakta olan sosyoloji dersine ait öğretim programında, sosyoloji alanına katkı sağlamış Türk bilim insanlarıyla ilgili olarak yalnızca 1. Ünite "Türk sosyologlarının sosyolojiye katkılarını fark eder" (MEB, 2009a: 22) kazanımı ve bu kazanıma ilişkin "Sosyoloji literatürüne katkıda bulunan üç ünlü Türk sosyologunun eser odaklı biyografileri incelenir." (MEB, 2009a: 22) açıklaması yer almaktadır. Yine aynı kazanıma yönelik olarak "Sınıf içinde uygun sayıda oluşturulan gruplara Türkiye'de Sosyoloji çalışmalarına katkıları bulunan önemli üç Türk sosyologunun fikirlerini araştırıp, sınıfta sunmaları istenir." (MEB, 2009a: 22) şeklinde bir etkinlik örneği bulunmaktadır. Bunların dışında sosyoloji dersi öğretim programında Türk bilim insanlarıyla ilgili herhangi bir unsur bulunmamaktadır. Programda Türk sosyologlarının sosyoloji alanına katkı sağladıklarının kabul edilmesi ve buna dair kazanım, açıklama ve etkinlik örneğinin bulunması olumlu karşılanabilir. Ancak programın geneline yayılamayan bu görüntü, bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Üstelik Türk sosyologlarından sadece üçüne yer verilebileceğinin belirtilmesi de oldukça muğlaktır. Çünkü bu üç sosyologun hangi ünlü üç Türk sosyologu olduğu konusunda fikir ayrılıkları doğurma olasılığı oldukça yüksek olacak ve bu da bir karmaşa yaratacaktır. Bunların yanı sıra, Türk sosyologlarının bir etkinlik vasıtasıyla tanıtılmaya çalışılması da sorunludur. Çünkü henüz sosyoloji alanını yeni tanıyan öğrencilerin bu alana katkı yapan Türk sosyologları ile ilgili araştırma yapabilmeleri de oldukça zordur.

Sosyoloji Ders Kitaplarında Durum

Çalışmanın problemi bağlamında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2016-2017 eğitim-öğretim yılı için kabul edilmiş iki ders kitabındaki durum mercek altına alınmıştır. Bu kitaplar, Emine Aşan (2016a) ve Özşirin ve diğ. (2016) tarafından hazırlanan kitaplardır.

Aşan'da (2016a), öğretim programında yer alan kazanım ve açıklama kapsamında Hilmi Ziya Ülken ve *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi* adlı eseri, Ziya Gökalp ve *Türkçülüğün Esasları* adlı eseri ile Prens Sabahattin ve *Türkiye Nasıl Kurtarılır?* adlı eseri kısaca tanıtılmıştır. Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin'in temel düşünceleri de kısaca açıklanırken, Hilmi Ziya Ülken'in eserinden sadece alıntılara yer verilmiş, temel düşüncelerine ilişkin bilgi verilmemiştir. Ayrıca programda yer verilen etkinlik örneği ile üç sosyologun görüşlerinin listelendiği ve hangi düşüncenin kime ait olduğuna yönelik bir etkinlik de kitapta yer almaktadır.

Programda belirtilmemiş olmasına rağmen Aşan'ın (2016a), toplumsal değişme hakkında Mübeccel Belik Kıray'ın görüşüne yer vermesi, yine Atatürk'ün kadınlara tanıdığı haklar bağlamında Kıray'ın kısa hayat hikâyesinin ve toplumsal değişme konusundaki düşüncelerinin önemine yer vermesi ve toplum ve kültür ünitesinde Ziya Gökalp'in hars ve uygarlık

⁴ Bkz. <http://www.meb.gov.tr/2016-2017-egitim-ve-ogretim-yilinda-okutulacak-ilk-ve-ortaogretim-ders-kitaplari/duyuru/11971>.

(medeniyet) konusundaki görüşlerine yer vermesi, Türk sosyologlarının tanıtımı adına olumlu değerlendirilebilir.

Özşirin ve diğ.'de (2016) ise Türk sosyologlarına dair herhangi bir eser bilgisi ya da düşüncelerine ilişkin açıklama yer almamaktadır. Sadece programda yer alan etkinlik örneği kapsamında Ziya Gökalp, Prens Sabahattin ve Mübeccel Belik Kıray'ın isimleri geçmektedir. Yani bu sosyologlara ilişkin bilgilere doğrudan öğrencinin ulaşması beklenmektedir. Kitapta yine Aşan'a (2016a) benzer şekilde hangi düşüncenin kime ait olduğunu öğrencinin bulmasına ilişkin bir kontrol tablosu da yer almaktadır. Türk sosyologlarına ilişkin başka bilgi ve düşünce ise yer almamaktadır. Ayrıca "Sosyolog Hilmi Ziya Ülken'i anma sempozyumu düzenlenmesinin sebebi ne olabilir?" (Özşirin ve diğ., 2016: 11) şeklinde bir hazırlık sorusunun bulunmasına rağmen, konularda Ülken'e ilişkin bir ibarenin yer almayışı da bir sorundur. Ortaya çıkan tablo tanıtımın yetersiz olduğu ve bu işi tümüyle öğrencinin araştırma becerisine bıraktığı için sorunlu görünmektedir.

Her iki kitaba genel olarak bakıldığında ise ortaya çıkan durum şudur ki, öğretim programında ifade edilen üç sosyolog farklılık göstermektedir. Dolayısıyla üç sosyolog sınırlandırmasının programdan kaldırılması daha doğru olacaktır.

Sosyoloji Dersi Öğretim Programı İçin Öneriler

Türk sosyologlarının daha iyi bir şekilde tanıtımının yapılabilmesi ve görüşlerinin/düşüncelerinin daha iyi anlatılabilmesi için sosyoloji dersi öğretim programında bazı değişikliklerin/düzenlemelerin yapılması gerekli görülmektedir. Bunların başında Türk sosyologlarının sadece üç tanesine yalnızca ilk üniteye sosyoloji alanının tanıtımında ve tarihçesinde değil, dersin öğretim programında belirlenen ünitelerin ilgili yerlerinde görüş ve düşüncelerine yer verilmesi gerekmektedir.

Sözgelimi, *Ziya Gökalp* hars (kültür) ve medeniyet kuramıyla (Gürsoy ve Çapcıoğlu, 2006; Kaçmazoğlu, 2015; Bayraktar, 2016), millet kavramı konusundaki düşünceleriyle (Bayraktar, 2016) ve eğitim konusundaki görüşleriyle (Altın, 2010), Le Play okulunun önemli temsilcisi olan *Prens Sabahattin* âdem-i merkezîyetçilik düşüncesiyle (Kaçmazoğlu, 2015) ve eğitim düşünceleriyle (Ergün, 2008), *Hilmi Ziya Ülken* sosyolojinin gelişimine sağladığı katkılar (Bulut, 2012; Vergili, 2008) ve sosyolojik bağlamda değerlendirilebilecek düşünceleriyle (Kocadaş, 2008), *Mehmet İzzet* milliyet konusundaki düşünceleriyle (Bayraktar, 2007; Değirmencioğlu, 2002), *İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu* Durkheim ekolüne mensup bir isim olarak toplum, din ve eğitim görüşleriyle (Bayraktar, 2008), *Niyazi Berkes* Türk modernleşmesi hakkındaki görüşleriyle (Topses, 2011), Le Play okulunun temsilcisi olan *Behice Boran* ise toplumsal değişim konusundaki görüşleriyle (Akpolat, 2008) sosyoloji dersi öğretim programında kazanım ve açıklamalar ile yer almalıdır.

Psikoloji Dersi Öğretim Programında Türk Bilim İnsanları

Psikoloji dersi programında sosyoloji dersi öğretim programına benzer şekilde alana katkı sağlamış ve alanda çalışmalar yapmış Türk bilim insanları, ilk üniteye kendilerine yer bulmuştur. İlk ünitenin "Psikolojinin bir bilim dalı olma sürecini kavrar." (MEB, 2009b: 11) şeklindeki 2. kazanımı ve bu kazanıma yönelik olarak verilen "Ülkemizde ve dünyada, geçmişte ve günümüzde, psikoloji biliminin oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunmuş bilim insanları tanıtılmalı, çalışmalarından örnekler verilir." (MEB, 2009b: 11) açıklaması ile Türk psikologlarının alana katkıları tanıtılmak istenmiştir. Yine aynı kazanıma dair olarak

öğrencilerin psikoloji alanına dünyada ve ülkemizde katkı sağlamış bilim insanlarının fotoğraf ve resimlerini kapsayan bir araştırma yapmaları ve böylece psikolojinin gelişim sürecinin anlatılabileceği ve psikolojiye dair uygulamaların gerçekleştiği bir kurum olarak Kayseri'deki Gevher Nesibe Şifahanesi'ne ilişkin bilgi toplamasına yönelik etkinlik örnekleri de yer almaktadır (MEB, 2009b). Bunların dışında programda Türk psikologlarına yönelik herhangi bir kazanım ve açıklama yer almamaktadır. Türk psikologlarının psikoloji alanına yaptıkları katkıların bir gerçeklik olarak kabul edilmesi ve tanıtımının yetersiz de olsa yapılması program açısından olumlu olarak görülebilir. Ancak aynen sosyoloji dersi öğretim programında olduğu gibi genele yayılan bir tanıtım, programı daha dikkat çekici hale getirecektir.

Psikoloji Ders Kitaplarındaki Durum

Bu durumu tespit etmek için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2016-2017 eğitim-öğretim yılı için kabul edilen ders kitabı incelenmiştir. Bu kitap, Emine Aşan'ın (2016b) kitabıdır.

Kitapta üç ünlü Türk psikologu başlığı altında Mazhar Osman Usman'ın hayat hikâyesi ile birlikte klinik psikolojinin ülkemizdeki öncülerinden biri olduğu belirtilerek ilk modern ruh sağlığı hastanesini (Bakırköy) kurduğu, Muzaffer Şerif Başoğlu'nun sosyal psikolojinin dünyadaki kurucularından birisi olduğu belirtilmiş ve davranışa ilişkin temel düşüncesinin sosyal psikoloji, klinik psikoloji, gelişim psikolojisi ve bilişsel psikoloji açısından önem taşıdığı belirtilmiş ve Nursu Marmara'nın da el yazısından kişilik analizi yapılan grafoloji bilim dalı ile psikolojiyi desteklediğinden, bu alandaki tek kişi olduğundan ve yaptığı çalışmalardan bahsedilmiştir (Aşan, 2016b).

Psikoloji dersi öğretim programında yer alan kazanım ve açıklamanın kitaba yansdığı görülmektedir. Ancak Aşan'ın (2016b) Türk psikologlarını sadece üç psikologla sınırlandırılması ve ismi geçmesine rağmen özellikle Muzaffer Şerif'in sosyal psikolojiye hangi katkıları yaptığının sosyal psikoloji ünitesinde anlatılmamış olması bir eksikliklerdir. Aynı durum diğer isimler için de geçerlidir. Bu açıdan alana yapılan katkıların kitaplarda ilgili konular kapsamında tanıtılması daha makul görünmektedir.

Psikoloji Dersi Öğretim Programı İçin Öneriler

Psikoloji dersi öğretim programında, Türk bilim insanlarına daha fazla ve makul düzeyde programın geneline yayılacak şekilde yer verilebilmesi adına, ilgili konularda Türk psikologlarınca alana yapılan katkılar ve yapılan bilimsel çalışmalar hakkında gerekiyorsa kazanımlarla ya da açıklamalara yapılacak eklemelerle güncelleme yapılması gerekmektedir.

Sözgelimi yalnızca ülkemizde değil, dünyada sosyal psikoloji alanında yaptığı çalışmalar ile bu alanın kurucularından birisi olarak kabul edilen *Muzaffer Şerif*'in (Çağlayan, Korkmaz ve Öktem, 2014) özellikle grup normlarının oluşumu konusundaki (Myers, 2015; Kağıtçıbaşı, 2005; Gerrig ve Zimbardo, 2015) ve şiddetin kökeni (Myers, 2015) konularında gerçekleştirdiği çalışmalara dair verilerin, mutlaka psikoloji öğretim programında yer alması gerekmektedir. Hatta programda yer almasa bile ders kitapları hazırlanırken ilgili konu başlığı altında verilmesi de uygun olacaktır. Böylece Şerif'in psikoloji alanına hangi katkıyı sağladığı da netleşmiş olacaktır.

Ülkemizde deneysel psikolojinin kuruluşu ve gelişiminde önemli katkıları olan ve bu alanın ilk temsilcisi olan *Mümtaz Turhan*'ın aynı zamanda sosyal psikolojinin ülkemize gelişini sağlaması (Korkmaz, 2008), *Erol Güngör*'ün sosyal psikoloji ve deneysel psikoloji çerçevesinde

ortaya koyduğu ahlâk görüşü (Kılıç, 1998) de psikoloji dersi öğretim programında yerini almalıdır.

Mantık Dersi Öğretim Programında Türk Bilim İnsanları

Mantık dersi öğretim programında, mantık alanına katkı sağlamış Türk bilim insanlarına ilişkin herhangi bir kazanım, açıklama ya da etkinlik örneğine yer verilmemiştir (MEB, 2009c). Bu durum, program açısından büyük bir eksikliklerdir. Bu eksikliğin giderilmesi için programda bir güncellenmenin yapılması zorunlu görünmektedir.

Mantık Ders Kitaplarında Durum

Bu durumun tespiti için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2016-2017 eğitim-öğretim yılında okutulmak için kabul edilen Neriman Karavelioğulları tarafından hazırlanan ders kitabı incelenmiştir. Kitapta mantık alanına katkı sağlamış herhangi bir Türk bilim insanına ilişkin bilgiye ya da açıklamaya rastlanmamıştır (Karavelioğulları, 2016).

Mantık Dersi Öğretim Programı İçin Öneriler

Mevcut programdaki eksikliği gidermek adına mantık alanına katkı sağlamış olan Türk bilim insanlarına mutlaka yer verilmelidir. Sözelimi, klasik mantık alanındaki çalışmaları ile *Ahmet Cevdet Paşa* (Bayraktar, 2016), Batı tarzı mantık çalışmaları ile *Ali Sedad* (Öner, 1960), klasik mantık alanında yaptığı çalışmalar ile *Necati Öner* (Bayraktar, 2016; Bolay, 1999), *Teo Grünberg*, Türkiye'de modern mantığın gelişimi ile yerleşmesine yaptığı katkılar (Çüçen, 1999) ve liselerde modern mantığın öğretimi konusundaki emekleri ile (Ünder, 2013) mantık dersi öğretim programında kazanım ve açıklamalar ile yer almak zorundadır.

SONUÇ

Yapılan çalışmada, incelenen sosyoloji psikoloji ve mantık derslerine ait öğretim programlarında ve bu programlara bağlı olarak hazırlanan kitaplarda derslerin bilim alanına katkı sağlamış Türk bilim insanlarına yer verilme durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonunda, sosyoloji ve psikoloji dersi öğretim programlarında Türk bilim insanlarına yönelik sadece birer kazanımın bulunduğu görülmüştür. Ancak bu kazanımların her iki dersin ilk ünitelerinde tarihsel gelişim dönemleri paralelinde yer alıyor oluşu ve programların diğer ünite ve konularında herhangi bir kazanımın ya da açıklamanın olmayışı bir eksiklik olarak tespit edilmiştir. İki dersin kitaplarına da programdaki durumun aynen yansıdığı görülmüştür. Yalnızca Aşan'da (2016a), Türk sosyologlarına biraz daha fazla yer verilmesi olumlu bir nitelik olarak göze çarpmaktadır.

Mantık dersine ait öğretim programı ve ders kitabında ise Türk bilim insanlarına hiçbir şekilde yer verilmediği görülmüştür. Bu durumun mantık dersi açısından büyük bir eksiklik olduğu kanaatine varılmıştır.

Sonuç olarak, üç dersin öğretim programında derslerin bilim alanına katkı sağlamış Türk bilim insanlarının yeteri kadar tanıtımının yapılmadığı görülmektedir. Bu bakımdan öğretim programlarında yapılacak olan ve bu çalışmada önerilen düzenlemeler ile bu sorunun ortadan kalkacağı düşünülmektedir. Öğrencilerin kendi kültürlerinden bilim insanlarının yaptığı katkıları, görüş ve düşünceleri tanımlarıyla derslerin, daha ilgi ve merak uyandırıcı, öğrencide ders alanına karşı aidiyet duygusu oluşturucu, kültürel birikimi aktarıcı ve sahiplendirici niteliklere sahip olmasının yanı sıra, öğrenciler kendi kültüründe de sosyoloji, psikoloji ve mantık alanında bilimsel çalışmaların yapıldığını ve önemli şahsiyetlerin olduğunu fark etmiş

olacaklardır. Ayrıca programlarda yapılacak düzenlemelerle ders kitapları da daha istenilir bir konuma gelmiş olacaklardır.

Laçın Şimşek ve Şimşek'in (2010), bilim alanlarının tarihsel gelişimlerine vurgu yapılarak okutulması gerektiğine ilişkin önerisi, Laçın Şimşek'in (2011) fen ve teknoloji dersinde Türk-İslam medeniyetinin bilim dünyasına yaptığı katkıları daha iyi anlatabilmek adına yeni düzenlemelerin yapılması gerektiğine ilişkin düşüncesi, Manav'ın (2015) felsefe dersi öğretim programı için Türk düşüncesi ünitesi önerisi ile İdin ve Yalaki'nin (2016) bilimin sadece batılı bilim insanlarına yapılan bir uğraş olma algısını ortadan kaldırması açısından fen bilimleri ders kitaplarında hangi konuda hangi Türk-İslam dünyası bilim insanına yer verilebileceğine ilişkin önerisi de savımızı destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Akpolat, Y. (2008). Behice (Sadık) Boran (1910-1987). Çağatay Özdemir (Der.) *Türkiye'de Sosyoloji (İsimler-Eserler) I* içinde (821-861). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Altın, H. (2010). Ziya Gökalp'in Eğitim Tarihimiz Açısından Önemi. *History Studies*, 2 (2), 493-509. <<http://www.historystudies.net/dergi/tar201512cf77a.pdf>> adresinden erişildi. E.T. 09/11/2016.
- Aşan, E. (2016a). *Ortaöğretim Sosyoloji*. Ankara: Ekoyay Eğitim Yayıncılık.
- Aşan, E. (2016b). *Ortaöğretim Psikoloji*. Ankara: Ekoyay Eğitim Yayıncılık.
- Bayraktar, L. (2007). Mehmet İzzet Düşüncesinde İnsaniyete Açılan Pencere: Milliyet. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 1-7. <<https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/ijhs/article/download/208/191>> adresinden erişildi. E.T. 09/11/2016.
- Bayraktar, L. (2008). İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu (1886-1978). Çağatay Özdemir (Der.) *Türkiye'de Sosyoloji (İsimler-Eserler) I* içinde (405-438). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Bayraktar, L. (2016). *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Felsefe*. Ankara: Aktif Düşünce Yayınları.
- Berkes, N. (2015). *Türk Düşününde Batı Sorunu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bolay, S. H. (1999). Felsefe Yapmak ve Necati Öner. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40 (1), 15-19. <<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/743/9475.pdf>> adresinden erişildi. E.T. 15/11/2016.
- Bulut, Y. (2012). *Aşk Ahlakı'ndan Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi'ne: Türk Sosyolojisi'nde Hilmi Ziya Ülken. Sosyoloji Konferansları*, (46), 119-151. <www.journals.istanbul.edu.tr/iusoskon/article/download/1023019366/1023018455> adresinden erişildi. E.T. 09/11/2016.
- Cansız Aktaş, M. (2015). Nitel Veri Toplama Araçları. Mustafa Metin (Edit.) *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde (337-371). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Çağlayan, S., Korkmaz, M. ve Öktem, G. (2014). Muzaffer Şerif'in Hayatı ve Eserleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 153-159. <<http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/15.caglayan.pdf>> adresinden erişildi. E.T. 07/11/2016.
- Çüçen, A.K. (1999). Modern Türkiye'de Mantık Çalışmaları. *Felsefe Dünyası*, (30), 45-49.
- Değirmencioglu, M. C. (2002). *Mehmet İzzet (1891-1930) ve Ulusalçı Sosyal Felsefesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ergün, M. (2008). "Prens" Sabahattin Bey'in Eğitim Üzerine Düşünceleri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 1 (2), 1-9. <<http://mustafaergun.com.tr/wordpress/wp-content/uploads/2015/11/Prens.pdf>> adresinden erişildi. E.T. 09/11/2016.
- Gerrig, R. J. ve Zimbardo, P. G. (2015). *Psikoloji ve Yaşam Psikolojije Giriş* (Çev. Gamze Sart, Çev. Edit. Asil Ali Özüdoğru). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gürsoy, Ş. ve Çapcıoğlu, İ. (2006). Bir Türk Düşünürü Olarak Ziya Gökalp: Hayatı, Kişiliği ve Düşünce Yapısı Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47 (2), 89-98. <<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/59/561.pdf>> adresinden erişildi. E.T. 09/11/2016.
- İdin, Ş. ve Yalaki, Y. (2016). Türkiye'deki Ortaokul Fen Bilimleri Ders Kitaplarında Yer Verilen Türk-İslam Bilim İnsanlarının İncelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 30 (2), 37-52. <<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/yed/issue/viewIssue/5000018302/5000006049>> adresinden erişildi. E.T. 18/11/2016.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2015). *Türk Sosyoloji Tarihi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kahya, E. (1993). Ortaöğretimde Bilim Tarihinin Önemi. *Felsefe Dünyası*, (9), 25-32.
- Karavelioğulları, N. (2016). *Ortaöğretim Mantık Ders Kitabı*. Ankara: Semih Ofset Matbaacılık.
- Kılıç, R. (1998). Erol Güngör'ün Ahlak Anlayışı. *Felsefe Dünyası*, (27), 38-53.
- Kocadaş, B. (2008). Türkiye'de Toplumbilimin Öncülerinden: Hilmi Ziya Ülken. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (1), 80-95. <<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/adyusbd/article/view/5000041854/5000039382>> adresinden erişildi. E.T. 18/11/2016.
- Korkmaz, A. (2008). Mümtaz Turhan (1908-1968). Çağatay Özdemir (Der.) *Türkiye'de Sosyoloji (İsimler-Eserler) I* içinde (703-738). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Laçın Şimşek, C. (2011). Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı ve Kitaplarında Türk-İslam Bilginlerine Yer Verilme Durumu. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 8 (4), 154-168. <<https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/138762-20140122112021-10.pdf>> adresinden erişildi. E.T. 07/11/2016.
- Laçın Şimşek, C. ve Şimşek, A. (2010). Türkiye'de Bilim Tarihi Öğretimi ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Yeterlilikleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (2), 169-

198. <<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423936495.pdf>> adresinden erişildi. E.T. 15/11/2016.
- Laçın Şimşek, C., Balkan Kıyıcı, F. ve Atabek Yiğit, E. (2013). Müze Ziyaretinin Öğretmen Adaylarının Düşüncelerine Etkisinin İncelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 3 (1), 115-148. <http://kalemacademy.com/Cms_Data/Sites/KalemAcademy/Files/KalemAcademyRepository/sayilar/Sayi4_04MuzeZiyareti.pdf> adresinden erişildi. E.T. 15/11/2016.
- Manav, F. (2015). Cumhuriyetten Günümüze Ortaöğretim Felsefe Dersi Öğretim Programlarında Türk Düşüncesi ve 2009 Programına Yeni Bir Ünite Önerisi Olarak "Türk Düşüncesi". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (19), 173-180. <http://www.asosjournal.com/Makaleler/372365825_886%20Faruk%20MANAV.pdf> adresinden erişildi. E.T. 15/11/2016.
- MEB. (2006). *İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi (6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. <<http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72>> adresinden erişildi. E.T. 22/11/2016.
- MEB. (2007). *Ortaöğretim 9. Sınıf Tarih Dersi Programı*. <<http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72>> adresinden erişildi. E.T. 16/11/2016.
- MEB. (2009a). *Ortaöğretim Sosyoloji Dersi Öğretim Programı*. <<http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72>> adresinden erişildi. E.T. 26/01/2016.
- MEB. (2009b). *Psikoloji Dersi Öğretim Programı*. <<http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72>> adresinden erişildi. E.T. 29/06/2016.
- MEB. (2009c). *Mantık Dersi Öğretim Programı*. <<http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72>> adresinden erişildi. E.T. 26/01/2016.
- MEB. (2011). *Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*. <<http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72>> adresinden erişildi. E.T. 22/11/2016.
- Myers, D. G. (2015). *Sosyal Psikoloji* (Çev. Edit. Serap Akfırat). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Öner, N. (1960). Tanzimattan Sonra Türkiye'de İlim ve Mantık Anlayışı II İlim ve Mantık Anlayışında Yenilik Hareketleri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 131-174. <<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/1693/18060.pdf>> adresinden erişildi. E.T. 18/11/2016.
- Özgelen, S. ve Öktem, Ö. (2013). Bilimin Doğası ve Tarihi Dersinde Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Bilimin Tarihi ile İlgili Bilgilerinin Gelişimi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (1), 11-23. <<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/mersinefd/article/view/1002000383/1002000236>> adresinden erişildi. E.T. 16/11/2016.
- Özşirin, N., Karagüzel, Ş., Arsoy, H., Anbarpınar, Ö., Ertürk, A., Ünal, K., ve Özcan, E. (2016). *Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Özyılmaz, Ö. (2013). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Arayışları*. Ankara: Pegem Akademi.

Topses, M. D. (2011). *Niyazi Berkes'in Sosyoloji Anlayışı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Ünder, H. (2013). Teo Grünberg ve Türkiye'deki Lise Mantık Eğitiminde Reform. Zekiye Kutlusoy (Der.) *Tutarsızlığın İz Sürücüsü Dilde/Düşüncede Teo Grünberg'e Armağan* içinde (135-147). Ankara: İmge Kitabevi.

Vergili, A. (2008). Hilmi Ziya Ülken (1901-1974). Çağatay Özdemir (Der.) *Türkiye'de Sosyoloji (İsimler-Eserler) I* içinde (597-627). Ankara: Phoenix Yayınevi.

<<http://www.meb.gov.tr/2016-2017-egitim-ve-ogretim-yilinda-okutulacak-ilk-ve-ortaogretim-ders-kitaplari/duyuru/11971>> adresinden erişildi. E.T. 05/11/2016.

EXTENDED ABSTRACT

This study aims to determine to what extent the curriculum of philosophy group courses (sociology, psychology, and logic) in secondary education in Turkey refer to the Turkish scientists who have contributed to the scientific areas of these courses and have made research and put forward considerable views and ideas in the concerned areas. Based on the role of the school education to synthesize the national and the universal, the study focuses on the curriculums of the courses that are considered as belonging to the field philosophy. Regarding the curriculum of the sociology course, it was observed that the Turkish scientists in this scientific area were only introduced in the first unit as an attainment. In the explanation regarding this attainment, it is stated that there should be a reference to three sociologists that have contributed to this area. Besides, there is an exemplary activity about the Turkish sociologists. No other attainment or explanation has been found in the rest of the curriculum about the Turkish scientists. The same situation is also reflected in the textbooks prepared in accordance with the curriculum. It was found that only Aşan (2016a) referred to the views and life stories of the Turkish sociologists under different titles although not mentioned in the attainments and explanations. Similarly to the curriculum of the sociology course, the curriculum of the psychology course also refers to the Turkish scientists only in the first unit, in the explanation regarding an attainment within the scope of the historical development of psychology, and it foresees the introduction of the scientists through two activities. It was observed that the same situation was also reflected in the psychology textbook. As for the logic course, it was found that the curriculum and the textbook included no reference to any Turkish scientists. Consequently, it has been concluded that the curriculums do not provide sufficient introduction, and some recommendations and the reasoning behind them have been presented for the solution of this problem in the curriculums. It is considered that with the realization of these recommendations, the curriculums will become more interesting and intriguing, better convey the cultural knowledge and create a stronger sense of belonging to the courses.